

BIJGESTELDE VISIE OP HET LEERGEDIED BEWEGEN & SPORT

In dit document wordt de visie op het leergebied Bewegen & Sport (B&S) beschreven. Deze visie is door het ontwikkelteam B&S opgesteld tijdens de eerste ontwikkelsessie in maart en is door het ontwikkelteam aangescherpt tijdens de tweede ontwikkelsessie in mei en aangevuld na de derde ontwikkelsessie in oktober, steeds op basis van de ontvangen feedback. In het consultatieverslag legt het ontwikkelteam B&S uit welke keuzes de teamleden hebben gemaakt bij het verwerken van de feedback.

Bijgestelde conceptvisie op het leergebied Bewegen & Sport

Met deze bijgestelde conceptvisie wil het ontwikkelteam aansluiten bij het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs, waaronder ook het speciaal onderwijs en het praktijkonderwijs (PrO). Dit document is nog steeds vrij abstract en kan na de volgende consultatierondes en de volgende ontwikkelsessies, waarin het gaat over de *bouwstenen* voor een nieuw curriculum, nog worden aangepast. Met de *grote opdrachten* en *bouwstenen* wordt de visie die in dit document wordt verwoord meer concreet inhoud gegeven.

Het eerste hoofdstuk schetst de relevantie van het leergebied Bewegen & Sport; het belang in het algemeen en voor het kind in het bijzonder. Ook wordt een verband gelegd tussen vakspecifieke doelen en algemene onderwijsdoelen. Het tweede hoofdstuk richt zich op actuele ontwikkelingen in het onderwijs en de gevolgen daarvan voor het leergebied Bewegen & Sport. In het derde hoofdstuk wordt dieper ingegaan op de inhoud van het leergebied. Daar valt onder wat beschouwd kan worden als kern en wat als keuze, het indelen van beweegactiviteiten, samenhang binnen het leergebied, ontwikkel- en leerlijnen, brede vaardigheden en vakoverstijgende thema's.

Inhoudsopgave

1. Relevantie van het leergebied Bewegen & Sport
 - a. Missie van het leergebied
 - b. Belang voor de leerling
 - c. Bijdrage aan de drie doeldomeinen
 - d. Inbedding van het leergebied
2. Recente (vakinhoudelijke) inzichten en maatschappelijke uitdagingen
 - a. Onderwijs (algemeen)
 - b. Bewegen & Sport
3. Inhoud van het leergebied Bewegen & Sport
 - a. Karakteristiek van het leergebied
 - b. Indeling van beweegactiviteiten
 - c. Samenhang binnen het leergebied
 - d. Leer - en ontwikkellijnen binnen het leergebied
 - e. Brede vaardigheden
 - f. Vakoverstijgende thema's
4. Tot slot

1. Relevantie van het leergebied Bewegen & Sport

a) Missie van het leergebied

Bewegen is een fundamenteel menselijk bestaansveld. De wereld is om in te bewegen en biedt hiervoor veel uitdagingen. Kinderen leren de wereld al bewegend kennen. De manier waarop mensen bewegen verandert met de leeftijd, maar bewegen blijft een menselijke behoefte.

Een leven lang met plezier bewegen als onderdeel van een actieve en gezonde leefstijl en je daarin blijvend kunnen ontwikkelen, is dus van belang.

Missie: Een leven lang met plezier bewegen

b) Belang voor de leerling

Een leven lang met plezier bewegen vormt het uitgangspunt van het leergebied. Om dit te bewerkstelligen is het nodig dat alle leerlingen van primair, voortgezet en speciaal onderwijs in een pedagogisch veilige omgeving leren deelnemen aan beweegsituaties en zich daarin verder ontwikkelen.

Om deel te kunnen nemen aan beweegsituaties is het van belang om op diverse manieren bekwaam te zijn. Dit wordt meervoudige deelnamebekwaamheid genoemd.

- Ten eerste is een bepaalde beweegbekwaamheid noodzakelijk in een zo breed en gevarieerd mogelijk beweegrepertoire. Bewegvaardigheid ontwikkelen vormt de basis voor elk leerproces op het gebied van bewegen en sport.
- Ten tweede is er de uitdaging om zelfstandig en/of met elkaar een beweegactiviteit op gang te brengen en te houden. Dit vraagt om een zekere regelbekwaamheid.
- De derde uitdaging ligt op het sociale vlak. In veel beweegsituaties wordt er samen met anderen bewogen en wordt er op allerlei manieren gevraagd om rekening met elkaar te houden. Dit noemen we omgangsbekwaamheid.
- De vierde uitdaging gaat over kennis over en inzicht in beweegsituaties. Bijvoorbeeld: weten wat de regels zijn en hoe je die kan aanpassen, weten in hoeverre bewegen en lichamelijke inspanning samenhangt met gezondheid, zicht hebben op het sportaanbod om een goede keuze te kunnen maken.

Daarnaast is plezier in bewegen van essentieel belang. Beweegplezier is niet alleen 'leuk', maar betekent vooral plezier beleven aan het aangaan van bewegingsuitdagingen en daarbij succeservaringen opdoen. Beweegplezier komt met name tot stand wanneer leerlingen zich autonoom, competent en betrokken voelen. Dit betekent dat er recht wordt gedaan aan verschillen tussen leerlingen op het gebied van deelnameniveau, beweegmotieven en sociale vaardigheden. Veilig bewegen en je veilig voelen in het bewegen zijn hierbij belangrijke voorwaarden.

Het leergebied Bewegen & Sport levert tenslotte een belangrijke bijdrage aan de vorming van een eigen beweegidentiteit bij de leerling. De leerling ontwikkelt een bepaalde wijze van doen die hem typeert als beweger, beleeft meer plezier aan de ene

activiteit dan aan de andere, ontwikkelt bepaalde voorkeuren. De leerling ontwikkelt een realistische kijk op zijn eigen mogelijkheden en voorkeuren ten aanzien van bewegen en sport. De leerling weet wat hij kan en wil, weet wat er te doen is in de beweeg- en sportcultuur en weet wat bij hem of haar past.

c) Bijdrage aan de drie doeldomeinen

Het leergebied Bewegen & Sport levert een bijdrage aan alle drie doeldomeinen van het onderwijs: maatschappelijke vorming, kennis- en vaardigheidsontwikkeling en persoonlijke ontwikkeling.

- **Maatschappelijke vorming**

Leren deelnemen aan een zowel voor het individu als voor de samenleving belangrijk bestaansveld is per definitie maatschappelijk vormend. Bewegen & Sport is de samenleving in het klein. Leren rekening houden met elkaar, omgaan met waarden en normen, verschillende rollen kunnen vervullen, met elkaar activiteiten op gang kunnen houden spelen daar een rol. Wat betreft het doeldomein maatschappelijke vorming ligt in het leergebied Bewegen & Sport het zwaartepunt bij beweegsituaties samen regelen.

- **Kennis- en vaardigheidsontwikkeling**

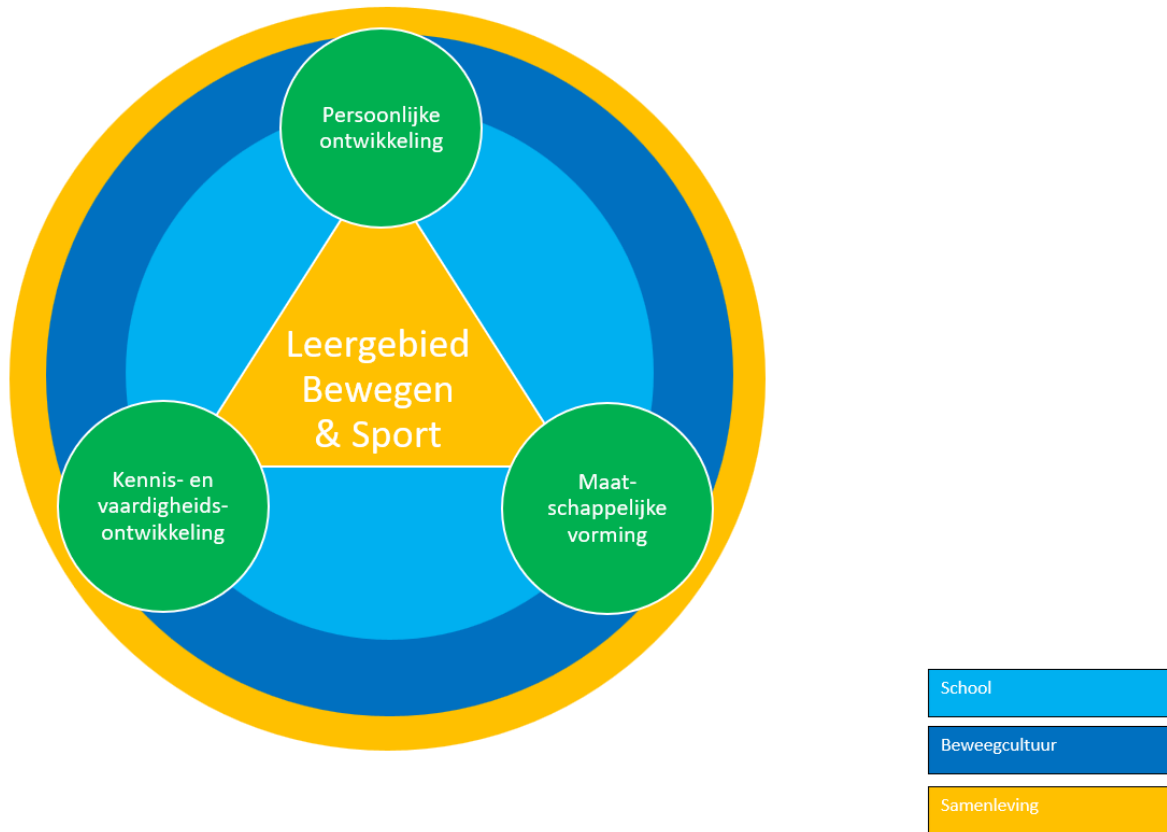
Om deel te kunnen nemen aan beweegsituaties, of dat nu op school is of als onderdeel van de actuele beweegcultuur, is een gevarieerd repertoire aan kennis en vaardigheden noodzakelijk. Beweegvaardigheid en regelvaardigheid, kennis over bewegen en sport en het regelen daarvan, over beweegcultuur, hoe je je daarin beter kunt maken en kunt of hoort te gedragen. In het leergebied ligt hier het zwaartepunt bij het verbeteren van beweegvaardigheid.

- **Persoonlijke ontwikkeling**

In het leergebied Bewegen & Sport leren leerlingen ook hoe ze zich verhouden tot de actuele beweegcultuur, wat ze vinden van bepaalde aspecten van bewegen en sport, wie ze zijn als sporter en als persoon, waar hun voorkeuren en mogelijkheden liggen als het om bewegen en sport gaat en maken ze daarin keuzes. Ze ontwikkelen een eigen beweegidentiteit. Dat is bij uitstek persoonlijke vorming. Hier ligt het zwaartepunt op bewegen beleven en waarderen.

d) Inbedding van het leergebied

Het leergebied Bewegen & Sport is ingebed in de onderwijsinstelling, de beweegcultuur en de samenleving (zie figuur 1).

Figuur 1. De inbedding van het leergebied Bewegen & Sport.

Samenvattend heeft het leergebied Bewegen & Sport als centrale opdracht: leerlingen beter leren deelnemen aan beweegsituaties. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de drie doeldomeinen van het onderwijs: kennis- en vaardigheidsontwikkeling, maatschappelijke vorming en persoonlijke ontwikkeling. Dat gebeurt in eerste instantie in de onderwijsinstelling, maar vindt plaats in relatie tot de bewegcultuur die weer een onderdeel is van de samenleving als geheel. Onder bewegcultuur worden alle activiteiten verstaan waarbij bewegen gethematiseerd wordt. De essentie is dat er wordt deelgenomen aan beweegsituaties. Dat kan op uiteenlopende tijden en plaatsen, in diverse contexten en met verschillende motieven plaatsvinden. Het is een van de opdrachten van het leergebied Bewegen & Sport om de verbinding te leggen tussen de ervaringen die leerlingen opdoen op het gebied van bewegen en sport in de les bewegingsonderwijs en de ervaringen op dat gebied buiten de les bewegingsonderwijs.

2. Recente (vakinhoudelijke) inzichten en maatschappelijke uitdagingen

In de kern van het curriculum behoort recht gedaan te worden aan een introductie in de bewegcultuur in haar volle breedte. Hieronder een aantal recente ontwikkelingen (in willekeurige volgorde), die van invloed zijn. Natuurlijk heeft iedere onderwijsinstelling hier in zekere mate een eigen inbreng in.

a) Onderwijs (algemeen)

- Passend onderwijs

De Wet passend onderwijs zorgt voor een toename aan diversiteit in de klas en binnen de onderwijsinstelling. Passend onderwijs voor alle leerlingen vraagt om een passend beweegaanbod voor elke leerling. Er moet altijd uitdaging zijn voor leerlingen om met plezier beter te leren bewegen. Alle leerlingen hebben het recht om hun talenten te ontplooiën en met hun (on)mogelijkheden om te leren gaan. Ook leerlingen met een fysieke beperking, motorische achterstand, of leerlingen die meer behoefte hebben aan fysieke activiteit dan andere leerlingen, et cetera. Dit vraagt om bewegingsonderwijs dat op maat aangeboden wordt.

- Bewegen in de klas

Scholen besteden steeds vaker aandacht aan verschillende beweegmomenten in het klaslokaal, waaronder *energizers* en beweegopdrachten. Minder zitten en meer bewegen kan om meerdere redenen gedaan worden. Bijvoorbeeld om concentratie te verhogen, een bijdrage te leveren aan cognitieve leerprestaties, een bijdrage te leveren aan een gezonde leefstijl, motivatie voor school te verhogen en uitval te voorkomen. Leerlingen kunnen leren welke voordelen een actieve leefstijl kan hebben, hoewel de bewijsvoering voor de meeste van de genoemde effecten nog tamelijk beperkt is. Dit thema leent zich goed voor samenhang tussen verschillende leergebieden.

- ICT/technologie ter ondersteuning van het leerproces

In het leergebied Bewegen & Sport wordt steeds vaker gebruik gemaakt van technologie, onder andere door beeldmateriaal in te zetten voor video-instructie of video-feedback. Dit om leerlingen te helpen inzicht te krijgen in hun eigen leerproces. Technologie als onderdeel van een vakoverstijgend thema biedt verschillende aanknopingspunten. ICT-gebruik in het leergebied wordt door het leergebied als ondersteunend gezien.

- Aandacht voor andere wijzen van beoordelen en evalueren

In het onderwijs is al geruime tijd aandacht voor ontwikkelingsgericht evalueren. Er is een verschuiving gaande van summatieve naar formatieve evaluatie. In het leergebied Bewegen & Sport biedt formatief beoordelen goede mogelijkheden die passen bij het ontwikkelingsgerichte karakter van het leergebied.

b) Bewegen & Sport

- Gezonde leefstijl

Voldoende bewegen is van belang voor een gezond leven en een goede persoonlijke ontwikkeling. Kinderen en jongeren bewegen echter steeds minder. In toenemende mate lijkt in onze bewegingsarme samenleving een gezonde leefstijl onder druk te staan en wordt er een beroep op scholen gedaan om een bijdrage te leveren aan het bevorderen van een gezonde leefstijl. Het leergebied Bewegen & Sport draagt in samenwerking met andere leergebieden een grote bijdrage aan een gezonde en actieve leefstijl.

- Actuele beweegactiviteiten

Bewegen & sport creëert een uitdagende leeromgeving, waarbij er een heldere verbinding is tussen binnen en buiten de onderwijsinstelling. Actuele beweegactiviteiten en verschillende verschijningsvormen van bewegen en sport krijgen een plaats binnen het curriculum. De verbinding van binnen en buiten de onderwijsinstelling krijgt stelselmatig een update.

- Verschuiving van georganiseerde sport naar ongeorganiseerde sport

De beweegcultuur laat een steeds gevarieerder beeld zien wat betreft tijdstip, plaats, accommodaties, omgeving, contexten en motieven.

Mensen willen in hun eigen tijd, eigen plaats, op eigen niveau, laagdrempelig kunnen bewegen. Ofwel, altijd en overal wanneer het uitkomt. Dit betekent dat er in het curriculum ruimte moet zijn voor deze verschuiving.

- Talentontwikkeling en talentherkenning

Er is een toenemende aandacht voor brede talentontwikkeling en talentherkenning. Een groeiend aantal scholen biedt een programma aan waarin betere bewegers zich kunnen ontplooiën op het gebied van bewegen en sport. In de kern heeft het leergebied Bewegen & Sport aandacht voor de talenten van alle kinderen. Ook minder sterke bewegers krijgen voldoende aandacht. Het uitgangspunt is dat iedereen op eigen niveau moet kunnen deelnemen. Extra aandacht schenken aan getalenteerde bewegers die daarvoor openstaan is een van de mogelijkheden voor scholen.

- Achteruitgang kwaliteit bewegen

Recente onderzoeken naar de kwaliteit van bewegen laten een achteruitgang in motorische vaardigheden zien bij kinderen in het primair onderwijs. Het is aannemelijk om te veronderstellen dat dit voor leerlingen in het voortgezet onderwijs niet veel anders is. Het leergebied Bewegen & Sport hoort bij te dragen aan het keren van deze ontwikkeling. Voldoende tijdsinvestering en deskundige begeleiding zijn wel voorwaarden om dit te kunnen bewerkstelligen.

3. Inhoud van het leergebied Bewegen & Sport

a) Karakteristiek van het leergebied

Het leergebied Bewegen & Sport kent verschillende vormen of varianten (zie figuur 2): reguliere lessen bewegingsonderwijs, LO2 (vmbo-tl), BSM (havo/vwo), beroepsgerichte keuzevakken op vmbo-bb/kb, schoolzwemmen, sportklassen, spelen op het schoolplein, schoolsport, sportdagen, et cetera. Sommige onderdelen zijn voor alle leerlingen, andere voor enkele leerlingen. Sommige behoren tot het kernprogramma, andere tot keuzeactiviteiten binnen het leergebied. Daarbij hebben scholen de mogelijkheid om zich te profileren op bepaalde vlakken, bijvoorbeeld als sportieve school, gezonde school, of op het vlak van persoonlijke ontwikkeling of toptalent. Het ontwikkelteam erkent dat er talloze mogelijkheden zijn voor leraren om als beweeg-ambassadeur meer te doen dan wat behoort tot de kern van het leergebied en juicht het ook toe als leraren of scholen daarvoor kiezen. De opdracht van het ontwikkelteam is echter beperkt tot de kern en daarom neemt zij dergelijke opties niet mee in de beschrijving van de grote opdrachten en de bouwstenen voor het leergebied.

Het curriculum beschrijft het 'wat', het 'hoe' is aan de scholen zelf. Deze visiebeschrijving gaat over het kerncurriculum, de linker twee kwadranten, waarvoor kerndoelen en eindtermen worden opgesteld. Het kernprogramma staat in verbinding met het keuzecurriculum: het bereidt leerlingen voor en stimuleert leerlingen om deel te nemen aan het keuzeprogramma, afhankelijk van wat de onderwijsinstelling aanbiedt.

Figuur 2. Kern en keuze in het leergebied Bewegen & Sport met voorbeelden waarop bewegen en sport verschijnt in de onderwijsinstelling.

b) Indeling van bewegactiviteiten

Er zijn vele verschillende manieren om het leergebied Bewegen & Sport in te delen. Een bekende indeling voor het basisonderwijs zijn de grondvormen van bewegen zoals springen, zwaaien, balanceren, mikken et cetera. In het voortgezet onderwijs wordt er veel gewerkt met de zogenaamde bewegedomeinen (ook wel activiteitengebieden): spel, turnen, atletiek, bewegen op muziek, zelfverdediging en zwemmen. Een derde indeling gaat uit van leerlijnen op basis van overeenkomstige bewegingsuitdagingen, zoals in de basisdocumenten bewegingsonderwijs staan beschreven. Bewegen en sport kan ook worden bekeken vanuit verschillende verschijningsvormen, zoals wedstrijdsport, recreatiesport, jurysport, avontuursport en fitnessactiviteiten. Naast de indeling van bewegactiviteiten zijn er ook andersoortige domeinen, zoals 'bewegen (samen) regelen' en 'bewegen beleven en waarderen'. In de volgende fase van curriculum.nu waarin *bouwstenen* worden ontwikkeld, wordt hier dieper op ingegaan.

c) Samenhang binnen het leergebied

De eerste samenhang binnen het leergebied gaat over doorlopende leer- en ontwikkellijnen van 4 tot 18 jaar. Het is van belang dat wat de leerlingen leren aansluit bij eerdere leerervaringen. Overgangen in de schoolloopbaan, bijvoorbeeld van primair naar voortgezet onderwijs, en van speciaal onderwijs naar voortgezet speciaal onderwijs mogen niet leiden tot breukvlakken in het onderwijs. Daarnaast is er samenhang met voorschoolse educatie en met vervolgoopleidingen.

De tweede samenhang gaat over binnen- en buitenschools leren. Het leergebied is erop gericht dat leerlingen leren deelnemen aan beweegsituaties in allerlei verbanden, zowel nu als later. Het gaat dan over ongeorganiseerde sport (op straat, camping, in de buurt, et cetera) en over georganiseerde sport (op de sportvereniging). Het gaat ook over de samenhang tussen de lessen bewegingsonderwijs en het spelen op het schoolplein, de schoolsport en sportdagen. Bewegingsonderwijs en sport buiten school zijn niet identiek, maar er zijn veel mogelijkheden om de leerlingen leerervaringen te laten opdoen die ook in die andere situaties kunnen worden gebruikt.

d) Leer- en ontwikkellijnen in het leergebied

In het leergebied verschilt de hoeveelheid aandacht voor de drie doeldomeinen (kennis- en vaardigheidsontwikkeling, maatschappelijke vorming en persoonlijke ontwikkeling), per les, doelgroep en schoolperiode. Binnen het leergebied kunnen meerdere leer- en ontwikkellijnen worden onderscheiden. Belangrijk kenmerk daarvan is dat ze een doorlopende ontwikkeling van de leerlingen mogelijk maken en tevens ruimte bieden voor maatwerk om rekening te houden met verschillen tussen leerlingen.

Op jonge leeftijd wordt een brede basis gelegd door een veelzijdig beweegaanbod te doen. In elke fase proberen docenten rekening te houden met de leervragen van de leerlingen. Naarmate leerlingen ouder worden, krijgen zij meer mogelijkheden om keuzes te maken uit een breed aanbod en zich te verdiepen in bepaalde beweegactiviteiten en verschijningsvormen van bewegen en sport. Dit draagt bij aan de ontwikkeling van een eigen beweegidentiteit. Toenemende vaardigheid in bewegen en bewegen regelen geeft leerlingen, naast steeds meer inzicht in eigen en andermans kwaliteiten en voorkeuren, de middelen om te participeren in allerlei beweeg- en sportactiviteiten en is in die zin maatschappelijk vormend.

Wat betreft de persoonlijke ontwikkeling, krijgt de (on)bewuste vorming van een eigen identiteit ook binnen de sport- en beweegcultuur steeds nadrukkelijker aandacht. Het inzichtelijk maken van de mogelijkheden van de beweegcultuur en de reflectie daarop, bereidt leerlingen voor op deelname aan de beweegcultuur. Het uiteindelijke doel is dat leerlingen ook zonder docent een goede afweging kunnen maken ten aanzien van deelname aan bewegen en sport.

e) Brede vaardigheden

Het leergebied Bewegen & Sport kan op veel vlakken bijdragen aan brede vaardigheden (zie figuur 3). De kans dat er daadwerkelijk een bijdrage geleverd wordt aan brede vaardigheden wordt groter als de docent daar bewust op stuurt. Die bijdrage kan ook onbedoeld optreden, zelfs als de docent daar niet bewust aandacht aan besteedt. De kans op leergebiedoverstijgende opbrengsten wordt groter bij een schoolbrede aanpak, wanneer leerlingen op meerdere plekken op de school met die brede vaardigheden in aanraking komen. De brede vaardigheden staan binnen Bewegen & Sport altijd naast en in relatie tot 'beter leren deelnemen aan beweegsituaties'. Ze kunnen niet zonder elkaar, maar de brede vaardigheden zijn geen doel op zich. De brede vaardigheden kunnen wel een duidelijkere positionering krijgen in het curriculum. Daarbij kan worden aangesloten bij het model brede vaardigheden van Curriculum.nu (zie figuur 3).

Figuur 3. Het model brede vaardigheden van Curriculum.nu

f) Vakoverstijgende thema's

Om betekenisvol leren vorm te geven en samenhang te verkrijgen in het curriculum, zijn er in beginsel vooral op schoolniveau met alle leergebieden mogelijkheden om samen vakoverstijgende activiteiten vorm te geven. Dit is afhankelijk van wat de diverse leergebieden aan inhoud aanbieden. Hierbij dient onderscheid gemaakt te worden tussen datgene wat het leergebied Bewegen & Sport kan halen bij andere leergebieden (wat voegt samenwerken toe aan beter leren bewegen) en wat het leergebied kan brengen aan andere leergebieden.

Het leergebied Bewegen & Sport biedt veel aanknopingspunten voor het vergroten van samenhang rondom vakoverstijgende thema's, mits die hand in hand gaan met beter

leren deelnemen aan beweegsituaties. Om daadwerkelijk in samenhang met andere leergebieden vakoverstijgende thema's vorm te geven is het nodig dat leraren de curricula van de verschillende leergebieden naast elkaar leggen. Dan kan worden bepaald waar de overlap zit en waar het zinvol is om samen te werken.

4 Tot slot

'Een leven lang met plezier bewegen' vormt het uitgangspunt van het leergebied. Om dit te realiseren is het nodig dat alle leerlingen van primair, voortgezet en speciaal onderwijs in een pedagogisch veilige omgeving beter leren deelnemen aan beweegsituaties. Dit uitgangspunt geldt momenteel en dat zal ook in de toekomst zo zijn.

Naast een aantal vertrouwde doelstellingen, zoals bijvoorbeeld de ontwikkeling van meervoudige deelnamebekwaamheid, zien we voor het leergebied ook een aantal nieuwe(re) uitdagingen.

Het is in toenemende mate van belang om kinderen op hun eigen niveau te laten deelnemen en meer expliciet te werken aan 'plezier in bewegen'. In dit kader krijgt de ontwikkeling van een eigen beweegidentiteit steeds meer aandacht. Het is in de pluriforme beweeg- en sportcultuur steeds belangrijker dat je als beweger/sporter je eigen weg vindt en dat je je daarin blijft ontwikkelen. Hierop aansluitend wordt het steeds belangrijker om een verbinding te leggen tussen ervaringen in bewegen en sport tijdens de les bewegingsonderwijs en ervaringen in bewegen en sport daarbuiten. Ook hier ligt de uitdaging om er met meer nadruk en bewuster op aan te sturen.

Gezien het feit dat deze curriculumherziening zich richt op zowel primair als voortgezet onderwijs en het speciaal onderwijs is dit een uitgelezen kans om in te zetten op doorlopende leerlijnen.

Tenslotte is er ingezet op een meer expliciete/bewuste inzet op de bijdrage die het leergebied aan brede vaardigheden en vakoverstijgende thema's kan geven. Al veel langer wordt er ingezet op het bredere belang van bewegen en sport, maar zonder dat te thematiseren. De uitdaging ligt erin om steeds vanuit het gegeven 'beter leren deelnemen aan beweegsituaties' bepaalde accenten te leggen in het leerproces en daar bewust in te sturen.